

**PERSONĪBAS VĒRTĪBIZGLĪTĪBAS ASPEKTI JĀŅA MENČA
(SEN.) DZĪVESSTĀSTĀ**

*Aspects of personality's value education in the life
story of Jānis Mencis, Sr.*

Elfrīda Krastiņa

Elga Drelinga

Daugavpils Universitāte, Latvija

Abstract. In a democratic society humane personality is the highest value. That is as well the overall aim of upbringing. At different ages diverse priorities put themselves out. What are the contemporary priorities in value education and how to realise them? In order to find motive for the task of upbringing in school, we shall analyse the experience of previous generations. The aim of the article: to find out the cognitions in value education by the distinguished teacher Janis Mencis (1914-2011) that could prove useful to contemporary teachers in teaching to children love towards their motherland, its history and culture. As it is well known, the best means for upbringing is authority, inspiring model whom to resemble and love. Likewise contemporary teachers have the necessity to become educators whom children and teenagers would like to imitate. Personality of Janis Mencis (Sr.) is the paragon of several generations of whose experience we can learn.

Keywords: *upbringing, value education, values, personality*

Ievads

Introduction

Audzināšanas problēmu risināšana ir bijusi aktuāla vienmēr. Arī mūsdienās izglītība ilgtspējīgai attīstībai vispirms ir vērtību audzināšana, tā ir izglītība – pārmaiņām. Tās pamats ir garīguma un dzīvesdarbības izglītība, attieksmju un atbildības audzināšana. Dažādu dokumentu analīze akcentē domu, ka nākotne ir būvējama uz ilgtspējīgu vērtību pamata. Lai saglabātu kultūru daudzveidību, Latvijai ir svarīgi attīstīt savu identitāti, valodu, nacionālās kultūras vērtības. Audzināšanā vislielākā ietekme ir personības paraugam, mācību saturam un pielietotajām mācību metodēm. Zinātniskās literatūras analīze rosina pievērsties izcilu personību dzīvesstāstiem. A.Aizsila (2012) aicina pētīt uzkrātās pedagoģiskās vērtības un darba pieredzi. Apzinot pedagoģisko mantojumu, mums jāprot no tā paņemt derīgo tagadnes un nākotnes izglītības problēmu risināšanai.

A.Medveckis (2013) uzskata, ka sistēmiska un metodoloģiski pamatota izglītības darbinieku biogrāfisko dokumentu kompleksa pētniecība paver plašu pētniecisko perspektīvu izglītības vēstures un procesa izziņāšanai.

Raksta mērķis: aktualizēt izcilā pedagoga Jāņa Menča (1914 – 2011) atziņas vērtībuzglītībā, kas noderētu mūsdienu skolotājiem, audzinot bērniem mīlestību pret savu tēvzemi, tās vēsturi un kultūru.

Pētījuma metodes: biogrāfiskā metode, rakstu kontentanalīze.

Vērtībizglītība un vērtības *Value education and values*

Ko saprotam ar vērtībizglītību? Kā raksta I.Beļickis „vērtībizglītība ir personas pamatvērtību – garīguma, morāles, kultūras, gara un fiziskās stājas – izkopšana izglītības procesā” (Beļickis, 2000:187). S.Lasmane atzīmē, ka „vērtībizglītība ir saprātīgu vēlmju kultivēšanas un ievingrināšanas sistēma skolās” (Lasmane, 2012). „Vērtības ir lietu vai parādību noderīgums, nozīmīgums cilvēka dzīvesdarbībā jeb pilnveidošanās avots” (Špona, 2006:60). S.Sebre kā prioritātes vērtībizglītībā izvirza:

- 1) katra skolēna individuālās vērtības: iniciatīva, sasniegumi, radošums;
- 2) pozitīvu attiecību veicinošas sociālās vērtības: savstarpēja cieņa, iecietība, tolerance, savstarpējs godīgums, uzticēšanās, līdzjūtība, empātija, sadarbība, labestība;
- 3) valsts līmeņa vērtības: demokrātiskās vērtības (runas brīvība, vienlīdzības principi utt.), pilsoniskā apziņa, vides aizsardzība (Sebre, 2013).

VISC aktualitātēs 2013./14. mācību gadā izvirzījusi audzināšanas prioritāšu vidū uzdevumu stiprināt skolēnu patriotismu un valstisko identitāti. Kā liecina S. Austrumas pētījums (Austruma, 2012) - dzimteni, tēvzemi kā vērtību apzinās tikai nedaudz vairāk kā 7% jauniešu. Tas rada bažas, kā veidojas jauniešu attieksme pret Latviju, pret valsts valodu, pret kultūras mantojumu. S.Lasmane norāda, ka „vērtību pieprasījumu mūsdienās ietekmē būtiski divas tendences – labklājības un patēriecības vēlmes no vienas puses un, otrkārt, komunikācijas tehnoloģiju izraisītās pārmaiņas. Minētās jauno vēlmju un vērtību plūsmas vairo individuālismu” (Lasmane, 2012).

S.Austrumas pētījums parāda, ka ģimenē vecāku pieredzi mūsdienu postmodernās sabiedrības tehnoloģiju pasaulē nomaina pašu jauniešu pieredze, (.), kur jaunieši pieņem vērtības no savas sociālās grupas, vienaudžiem. Tādēļ arvien nozīmīgāki kļūst (..) mediji, elektronisko plašsaziņas tīklu vide, skolas vide, arī mācību priekšmetu saturs (Austruma, 2012). Tas nozīmē, ka būtiska loma jauniešu vērtību veidošanās procesā ir vajadzībai pēc sevis izteikšanas, kas izpaužas kā attieksmes dzīvesdarbībā, savstarpējās attiecībās ar vienaudžiem, kā arī attieksmē pret mācībām un karjeras izvēli. Skolēniem ir nepieciešami savu vienaudžu pozitīvie paraugi. Ar lielāku atbildību pret informācijas avotiem un tajā atrodamo saturu ir jāizturas šīs informācijas veidotājiem un analizētājiem. Jauniešiem ir jādod lielākas iespējas iesaistīties diskusijās, kurās viņi pauž savu attieksmi, ieklausoties un izvērtējot dažādus viedokļus. Kādus metodiskos paņēmienus izvēlēties, par to jādomā arī skolotājiem. Rosinošas var būt pārdomas, diskusijas, iepazīstot dažādu izcilu personību dzīvesstāstus.

Pētījuma metodoloģija ***Research methodology***

Pētījumam izvēlēta biogrāfiskā metode. Kā norāda L.R.Millers (Miller, 2000:10) biogrāfisko metodi no kvalitatīvajām metodēm atšķir tās holistiskums. Indivīds tiek skatīts kā unikāla realitāte, kas atrodas vēsturiskajā laikā mainīgu un kompleksu sociālu attiecību tīklā. Biogrāfisko pētniecības pieeju savos darbos analizē T.Tisenkopfs (1993), uz pedagoģijas pētījumiem to attiecina H.Gudjons (2007), M.Fulans (1999), vērtību jautājuma izpēti dzīvesstāstos aplūko A.Milts (1996), B.Bela-Krūmiņa (2004). A.Medveckis (2013) norāda, ka „arī viena personība var ietekmēt laikmeta kultūras garu un ideālus, mantotus no saviem skolotājiem, padarot tos par atdarināšanas cienīgiem vai veicinot sava ceļa izvēli”. Pētījumam izvēlēti izcilā pedagoga, matemātikas mācību grāmatu autora Jāņa Menča (sen.) publicētie dzīvesstāsti, intervijas ar viņu un atmiņu stāsti par viņu. Raksta autore Jāņa Menča (sen.) biogrāfijas aprakstu (Krastiņa, 1998) veidoja vēl viņa dzīves laikā pēc intervijas, pēc stāstījuma.

Jānis Mencis (sen.) laikabiedru atmiņās ***Jānis Mencis (Sr.) memoirs of contemporaries***

Īsā rakstā nav iespējams ietvert visas tās daudzās atmiņas, kas jau publicētas, un kuras vēl tiks publicētas un analizētas turpmākajos gados. Katra no šīm atmiņām atklāj kādu Jāņa Menča personības šķautni, kas radījušas īpašu attieksmi pret viņu kā izcilu personību.

Grūti atrast nozari, kurā nestrādātu J.Menča audzēkņi. „Viņš savā darbā bija ģēnijs matemātikas pasniegšanā. Viņam bija talants abstraktus matemātikas jēdzienus pielīdzināt vienkāršiem piemēriem iz dzīves un tos transformēt bērnam, studentam ļoti saprotamā veidā. Reti esmu sastapusi cilvēkus ar tik nesamākslotu un tik dziļu iekšējo inteliģenci, kāda bija Jānim Mencim. Viņš kā pasniedzējs mācību gaitā izturējās ar lielu cieņu pret savu skolojamo, nekad neizrādīja savu pārākumu pār citiem cilvēkiem”, atceras Liepājas Latviešu biedrības nama direktore Vita Hartmane (Lēdvalde & Zebris, 2011).

„Jānis Mencis nekad necentās kādu audzināt ar skaļiem vārdiem. Tikai ar savu piemēru”, atceras bijušais Liepājas Pedagoģijas akadēmijas rektors, J.Menča skolnieks Kārlis Dobelis. Viņš fascinēja jau ar savu stāju, ar iejūtību, cilvēcīgumu” (Lēdvalde & Zebris, 2011). Aīda Krūze raksturo Jāni Menci – habilitācijas un promociju padomes locekli:

„(..) profesors nepretendēja uz vienīgo patiesību. Viņš parasti ievadīja diskusiju, interesantā formā paužot savu viedokli, rosinot domāt un izteikties.” (Krūze, 2004:333). Raksturojot viņu kā cilvēku: „Katra tikšanās ar profesoru Padomes sēdēs bija īpaša – viņš bagātina apkārtējos ar savas personības starojumu. Mērķtiecība, noteiktība, lakonisms, humora izjūta... – viņa personības īpašību uzskaitījums varētu būt visai plašs”, piebilst A.Krūze (Krūze, 2004:333).

Skolotājs Arturs Sika, Jāņa Menča studiju biedrs un mācību grāmatu līdzautors par J.Menča studijām Rīgas Skolotāju institūtā atceras: „Viņam piemita īpaša apdāvinātība, sevišķas spējas, kā arī darba prieks. Mācību laikā J.Mencis iemantoja skolotāju, to skaitā profesoru (..) atzinību, kā arī audzēkņu cieņu” (Sika, 2004:323). Jāņa Menča apdāvinātība jau tika pamanīta skolas laikā. Savās atmiņās viņš raksta: „Es laikam ar savu „gudrību” diezgan ātri ieguvu skolotāju atzinību, un par šiem diviem gadiem varu būt pateicīgs” (Mencis, 2004:274). Viņa skolotāji sekoja zēna gaitām, lai viņš turpinātu izglītību: „Puikules skolotāja Ziediņa bija arī tā, kas sameklēja mani pēc 6.klases beigšanas (jau citā skolā) un aizvadīja mani gandrīz vai pie rokas uz Rīgu iestājai Skolotāju institūtā” (Mencis, 2004:275).

Kad materiālo problēmu dēļ Mencim bija jāpārtrauc skološanās Rīgā, to pamanīja ķīmijas skolotājs Bruno Jirgensons. Savā vēstulē viņš rakstīja: „.....Jūsu iztrūkšana klasē man nedod miera...” (Mencis, 2004:283). Tā skolotāju rūpes palīdzēja turpināt mācības un iegūt skolotāja diplomu.

Un ar pirmajiem darba gadiem viņš ieguva cieņu savos audzēkņos. Atceras Valters Nolendorfs – Jāņa Menča skolnieks: „Jānis Mencis bija kā baznīcas tornis – galva bija krietni jāatgāž, lai ieskatītos acīs. Jau pats augums radīja bijību. Bet vēl lielāku bijību radīja skolotāja Menča personība. Viņš ne tikai mācēja mācīt matemātiku, viņš mācēja audzināt savus puisus” (Nolendorfs, 2004:327). Daudzās J.Menča audzēkņu atmiņas īpašu uzmanību piesaista ar J.Menča prasmi audzināt, kas radīja vēlēšanos darboties pēc viņa parauga.

Cildenā misija – audzināt personību *Noble mission-to nurture the personality*

Savās intervijās un rakstos Jānis Mencis augstu vērtē pedagoga darbu: „...Skolotāja amats ir pats augstākais, ko cilvēks veic” (Mencis, 1983).Kā atzīst J.Mencis, vislabāko impulsu viņa pedagoģiskās darbības ievadīšanai un turpmākai izaugsmei ir devis viņa priekštecis – institūta paraugpamatskolas matemātikas skolotājs Fricis Šmithens. No viņa profesors arī ieguva pārliecību, ka topošie skolotāji visvairāk var mācīties no dzīvā vērojuma. Sekojot līdzī meistarīgu pedagogu darbam klasē, jaunie skolotāji iegūst piemērotus darba paņēmienus, labu, pareizu valodu un saskarsmes kultūru ar skolēniem (Krastiņa, 1998:106).

Mācības skolā noris ciešā saistībā ar audzināšanas darbu. Kad jaunajos noteikumos parādījās tendence atteikties no termina „audzināšana”, J.Mencis iesaistījās diskusijā, pamatojot savu domu: „1934.gadā (manā pirmajā skolotāja darba gadā) izdotas Latvijas skolu programmas pirmajā lappusē tikai dažas rindiņas par skolas mērķiem: „...audzināt (!) jaunatni personiskā un sabiedriskā krietnībā, darba, tautas un tēvzemes mīlestībā un tautu un šķiru sapraššanās garā ”.

Vai skaistais latviskais vārds „audzināšana” un līdz ar to tam atbilstošais pedagoģijā tik nozīmīgais un visiem ļoti saprotamais, plašais un saturīgais

jēdziens jāizskauž tāpēc, ka tāds nefigurē no angļu valodas tulkotajā literatūrā?” (Mencis, 2001). Lai īstenotu šajā mācību gadā audzināšanas darbā izvirzītās prioritātes, stiprināt skolēnu patriotismu un valstisko identitāti, šādas pārdomas atrodam arī J.Menča rakstos: „(..) Gadu simtos mēs, latvieši, neizšķīdām citu tautu masā, un arī turpmāk šīs izšķīšanas draudi nepastāvēs, ja atšķirsimies no citiem ne tikai ar savu valodu, bet arī ar latvisko tikumu. Ieaudzinaut skolēnos darba mīlestību – tas būtu pārspīlēti idealizēts mērķis. Pietiks ar pienākuma un darba ieraduma apziņu (..).

Ir vēl otrs tikums, kas mūsu šodienas pamatskolā it īpaši kopjams un stiprināms, tas ir – Tēvzemes mīlestības tikums” (Mencis, 1995). Šīs rūpes par jaunās paaudzes tikumisko audzināšanu un tās nozīmību personības attīstībā ir skolotāja Menča pārlicība, kuru viņš ir aizstāvējis visa mūža garumā.

Savā vēstulē Arvīdam Dravniekam, kara laikā J.Mencis uztic savas pārdomas: „...mūsu tautas augšupceļš jāsāk ar skolu. Tā var tautu vai nu vest kalnā, vai darīt pagājušās cīņas veltas” (Mencis, 1945; Klimovičs, 2011:540).

Skolotāja attieksme pret savu darbu ir cieši saistīta ar viņa vērtību sistēmu. Vispārcilvēciskās vērtības ir nemainīgas dažādos laikmetos un arī to audzināšana jaunajā paaudzē būs vienmēr aktuāla. Skolotāja paraugam, viņa pārlicībai, prasmei iedvesmot ir liela ietekme uz skolēnu vērtību sistēmas veidošanos.

Intervijā Valdai Madalānei (2004) J.Mencis stāsta: „Skolotāji pamatskolā atstāja ļoti dziļu iespaidu. Daži skolotāji, skolu un izglītības lietu vadītāji Latvijā pašlaik neapzinās lielo nozīmi audzināšanā, ko skolēns gūst pirmajās sešās klasēs! No tā laika man tagad vēl arvien prātā daudzas pamācības un ieteikumi.” Savās atmiņās J.Mencis īpaši atceras apkārtnes mācību stundas: „Tikām vesti arī dažādās ekskursijās: reiz uz smēdi vērot, kā kalējs ēzē kausē un pēc tam apstrādā dzelzi, reiz uz kādu māju, kurā vērojām īstā darbā tautas dziesmā apdziedātās roku dzirnavas, reiz uz grants bedrēm iepazīt dažādus zemes slāņus utt.” Arī šodienas pedagogu uzmanība ir pievērsta āra nodarbībām sākumskolā. Bet vai šādas iespējas ir pilsētu skolu skolēniem? Savukārt, strādājot skolā, skolotājs J.Mencis arī savus skolēnus veda ekskursijās. K.Dobelis atceras kā „viņš arī ekskursijās mūs audzināja ar ieteikumiem, padomiem, stāstiem...” (Dobelis, 2004: 350).

J.Mencis atgādina, ka Tēvzemes mīlestības tikums šodienas pamatskolā būtu īpaši kopjams un stiprināms. Tādējādi skolēni iepazīst savu tēvzemi. Tēvzemes mīlestības kopšana jāuzņemas skolai, pirmkārt – obligātajai pamatskolai (..),” atgādinot A.Kronvalda vārdus, kurš savas latviskās pedagogijas pamatā licis tieši Tēvzemes domu: „Tikai tas, kas savu tēvu zemi pazīst, var to patiesi mīlēt.” Te pazīšanu, protams, nesaprātīsim šauri ģeogrāfiskā nozīmē. Pie tās pieder arī tautas politiskā vēsture ar visām tās sāpēm, traģēdijām un smagi izcīnītām uzvarām, pie tās pieder tautas kultūras vēsture, literatūra, dzeja un dziesma, kas liek tavai sirdij līdzī skanēt, pie tās pieder Brāļu kapi un Brīvības piemineklis” (Mencis, 1995). Savās atmiņās

J.Menča skolnieks Valters Nolendorfs (2004:327-330) spilgti atceras patriotisma audzināšanas stundu 1943.gada 18.novembrī pie Brīvības pieminekļa. Kur pazuda šī patriotisma audzināšana padomju gados, kaut formāli tam tika veltīta liela vērība? Atbildi rodam intervijā ar Kaivu Desmitnieci: „Vai šajos 50 gados mēs jutām, ka mums kaut kā Latvija jāceļ? Es personiski nejutu – tā jau vairs nebija mana Latvija ” (Mencis, 2004:376). Lielā Dzimtene toreiz neveidoja patriotismu. „Taču savā tiešajā pedagoga darbā, savā skolā, man atvēlētajā mikropasaulē strādāju pēc labākās sirdsapziņas. Nevajadzētu noniecināt un aizmirst cik daudz laba un vērtīga bija toreizējā skolā” (Mencis, 2004:376).

Tādējādi pirmās Latvijas brīvvalsts pedagogi nodeva savu pieredzi nākamajai paaudzei. Svešai ideoloģijai neapšaubāmi bija savi trūkumi, kas atstājuši ietekmi jaunās paaudzes audzināšanā. Kāpēc zūd patriotisms skolā? Viens no iemesliem varētu būt, ka mazinoties skolotāja profesijas prestižam, skolā arvien mazāk strādā vīrieši. Iepriekšējā intervijā uz šo jautājumu „Vai skolā nepietrūkst vīriešu? J.Mencis atbild: „Kā nu nē, tad skolā būtu pavisam cita gaisotne. Arī disciplīna (..) būtu labāka. It īpaši puikām vīrieša rokas pietrūkst. Audzināšana ir kļuvusi pārāk sievišķīga” (Mencis, 2004: 377).

Par J.Menča drosmi padomju laikā arī skolotājiem likt aizdomāties, uztverot domu bez vārdiem, liecina skolotājas Rutas Ramānas atmiņas par vasaras matemātikas skolotāju kursu nobeigumu: „Piecēlās Jānis Mencis un lūdza vārdu, pateicās par labo sadarbību, novēlēja visiem labas sekmes. Tad mazliet pieklusināti teica: „Un tagad nobeigumā nodziedāsim latvju tautas lūgšanu!” Vācu laikā Latvijas himnu sauca par latviešu tautas lūgšanu! Pēc tam viņš apklusā uz ļoti ilgu laiku. Zālē bija iestājies saspringts klusums. Acīmredzot arī citi klātesošie tāpat kā es zināja šī teikuma nozīmi. Mencis stāvēja auditorijas priekšā un klusēja. Mēs domājām par Latvijas valsts himnu. Domās mēs dziedājām Latvijas valsts himnu(..) Beidzot viņš lēnām sāka diriģēt. Neviens nedziedāja. Un klusītēm, kā čukstus skolotājs iesāka viens pats: „Pūt, vējiņi...” Visi uzrāvās kājās un dziedāja līdzī. Bet, kājās stāvot, visa auditorija godināja Latvijas valsts himnu” (Ramāna, 2011).

Padomju laikā himnu nedziedāja. Dažos pasākumos to tikai noklausījās. Šodien attieksme pret himnu ir mainījusies – vērojot citu valstu attieksmi pret himnu, arī jaunā paaudze vairs nekautrējas dziedāt himnu. Ar paraugu esam pratuši pārlicinoši motivēt jauno paaudzi ar svētu atklāsmi dziedāt savas valsts himnu.

Mencis atceras: „Kad izlaiduma zālē spēlēja himnu, visi viesi, bez šaubām, ir kājās, daži stingri dzied līdzī, daži plāta mutes, bet daļa piecdesmitgadnieku stāv, mutes ciet. Es nevaru iedomāties, ka manā laikā varētu nedziedāt līdzī. Man iekšā pilnīgi trīc, kad himnu dzied. Bet tas klusētājs jau nav vainīgs - 50 gadus par tādām lietām nav dzirdējis” (Mencis, 2004: 375). Mūsdienās šāda sajūta varētu būt starptautisko sacensību sportistiem, kuri guvuši medaļas savai valstij. Varbūt godināšanas brīdī arī līdzjutējiem, kuri vēro šo savīlņojošo mirkli, ir lepnums par savu valsti. 2000.gadā, kad laikrakstā „Diena” izraisījās diskusija

par mūsu himnas teksta maiņu, J.Mencis Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris, vēstulē laikrakstam raksta: „Aplams un bīstams secinājums! (..) Himnas teksts nav jāmaina! Jau sen pirms Meinarda ar uguni un zobenu uzspiestā svešā Dieva latvietim bija viņa paša tuvais Dievs – dabā, cilvēku tikumā un tēvzemes mīlestībā” (Mencis, 2000). Īsi un pārliecinoši! 2012. – 2013. gadā diskusijas atjaunojās par himnas nomaiņu, bet arī šoreiz ideja neguva tautas atbalstu.

Un, lūk, vēl viena aktuāla vērtībizglītības problēma – attieksme pret alkoholu. Mencis atceras: ”Varu ar lepnumu atzīmēt, ka pirmo reizi alkoholam pieskāros (un ar saprātu!) tikai pēc institūta beigšanas. Laukos pat Līgodienās neliku kaut alu pie mutes. Par to varu pateikties tam, ka jau pamatskolas 4. klasē, iestājoties tolaik Latvijā populārajā Cerību pulciņā un saņemot pie krūtīm piesprausto spožo saulīti, devu solījumu atteikties no alkoholiskiem dzērieniem. Žēl, ka tagad Latvijā uz to jaunieši netiek pietiekami rosināti” (Mencis, 2004:293). Pārliecināt ir jāprot!

Secinājumi un diskusija *Conclusions and discussion*

1. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai ir orientēta uz vērtību izpratni, zināšanu, prasmju un attieksmju apguvi katrā mācību stundā un ārpusstundu pasākumā.
2. Lai stiprinātu skolēnu patriotismu un valstisko identitāti, skolotājam pašam ir jābūt paraugam, kuru audzēkņi vēlētos atkārtot. Arī audzināšanas darbā jāizvēlas iedvesmojoši paraugi, jāiesaista atzītas personības vai to dzīvesstāsts.
3. Mūsdienu skolās pietrūkst vīriešu skolotāju, tāpēc arī patriotiskā audzināšana ir kļuvusi nepārliecinoša. Šīs problēmas risināšanai ir nepieciešama valstiska pieeja, kas rosinātu vīriešus izvēlēties pedagoga profesiju.
4. Matemātikas mācību grāmatu autora, izcilā pedagoga J.Menča (sen.) dzīvesstāsts un viņa publicētās pedagoģiskās atziņas ir radošs ierosmes avots topošajiem un esošajiem pedagogiem savas personības un profesionalitātes pilnveidei.

Summary

In the introduction of the article the topicality of the upbringing problem is analysed, it motivates to study and analyse our pedagogical heritage. Such perspective in the study of educational processes is opened up also by a complex study of biographical documents of education professionals.

The analysis of scientific literature summarises the priorities of value education: individual values, social values, values at national level. In the school year 2013/2014 patriotic education of pupils is especially accentuated. Studies of last years in Latvia testify that homeland and fatherland as a value is recognised only by 7% of teenagers. Studies show as well that in

contemporary society teenagers take over values from their social group, from teenagers. It puts forward a greater responsibility for the content found in information resources.

Biographical method was chosen for this research. The biographical approach is analysed in works of several authors and they justify that one personality as well can affect the spirit of culture and ideal of the age. Such personality is the distinguished pedagogue, author of textbooks in mathematics Janis Mencis (1914 – 2011).

The author of the article for more than 20 years was the co-author of several textbooks and methodical materials, and in informal conversations got to know Janis Mencis's life story. It helped to choose corresponding articles and memories. In memories of contemporaries several characteristics of the distinguished pedagogue are analysed, which have obtained respect and admiration of his alumni, colleagues and teachers. Especially accentuated is his skill to educate with his personal paragon. A lot of valuable cognitions are found in his articles and interviews. In this article we focused on the virtue of Fatherland's love and patriotic teaching. Here the necessity is illustrated that in schools should work also teachers who are men. Formation of attitude towards anthem in schools rouses reflections, how was it before and nowadays. The research proves also that education for sustainable development is oriented on comprehension of values, education of attitudes, choosing worthy paragons for imitation. Pedagogical cognitions by Janis Mencis (Sr.) are stimulating sources for teachers in their development of professional competences.

Literatūra References

1. Aizsila, A. (2012). Skolotāja personība Latvijā vēstures kontekstā. *Referāts konferencē „Pedagoga personība Latvijas sabiedrībā”*, PDF.
2. Austruma, S. (2012). *Jauniešu vērtības patērētājsabiedrībā Latvijā*. Promocijas darbs, LU.
3. Bela-Krūmiņa, B. (2004). *Dzīvesstāsti, kā sociāli vēstījumi*. Promocijas darba kopsavilkums LU.
4. Beļickis, I. (2000). *Vērtīborientēta mācību stunda*. Rīga: RaKa
5. Desmitniece, K. (2004). Meistars, saruna ar J.Menci. *Laikmets un personība*. 5.sēj. Rīga: RaKa, 372.-378.
6. Dobelis, K. (2004). Augstas klases matemātiķis. *Laikmets un personība*. 5.sēj. Rīga: RaKa, 349.-355.
7. Fulans, M. (1999). *Pārmaiņu spēki*. Rīga: Zvaigzne ABC.
8. Gudjons, H. (2007). *Pedagoģijas pamatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
9. Klimovičs, A. (2011). Menča skola(saruna ar J.Menci). *Personiskā Latvija*. Rīga: Dienas Grāmata, 520.-541.
10. Krastiņa, E. (1998). Jānis Mencis./Pedagoģiskā doma Latvijā no 1940.gada līdz mūsu dienām. Rīga: Puse, Dizaina un drukas apgāds-105.-112.
11. Krūze, A. (2004). Matemātika un pedagoģija – J.Menča zinātniskās jomas. *Laikmets un personība*. 5.sēj. Rīga: RaKa, 331.-338.
12. Lasmāne, S. (2012). Vērtību pieprasījums un piedāvājums mūsdienu Latvijā. *Konferences materiāli „Vērtībizglītības perspektīvas Latvijas vispārējā izglītībā”, 2012.28.03.* <http://visc.gov.lv/>, PDF.
13. Lēvalde, V.& Zebris, O. (2011). Uzdevumiem pat pārskaitīja vietas vagonā. *Diena*, 2011.02.03.
14. Madalāne, V. (2004). Skolotāju skolotājs no Liepajas. *Diena*, 2004.19.03. Pieejams <http://news.lv/Diena/2004/03/19/skolotāju-skolotājs-no-liepajas/>

15. Medveckis, A. (2013). Biogrāfiskā pieeja pedagoģiskajos pētījumos: no dzīvesstāsta līdz monogrāfijai. *Sabiedrība.Integrācija. Izglītība*. Starptautiska zinātniska konference, Rēzekne, 2013.gada 24.-25.maijā.
16. Mencis, J. (1983). Viscildenākā misija. *Skolotāju Avīze*, 1983.28.12.
17. Mencis, J. (1995). Par pamatskolu domājot. *Izglītība un Kultūra*, 1995.21.12..
18. Mencis, J.(2000). Himnas teksts nav jāmaina. *Diena*, 2000.30.11. Pieejams <http://news.lv/Diena/2000/11/30/himnas-teksts-nav-jamaina/>
19. Mencis, J. (2001). Vecs skolotājs lasa jaunos noteikumus. *Izglītība un Kultūra*, 2001.01.03.
20. Mencis, J. (2004). Atmiņu lauskas. *Laikmets un personība*. 5.sēj. Rīga: RaKa, 261.-322.
21. Miller, L.R. (2000). *Researching Life Stories and Family Histories*. GB: SAGE Publications.
22. Milts, A. (1996). Garīgās vērtības cilvēku dzīvesstāstos. *LZA Vēstis A daļa* 50. sēj.4/5, 143.-149.
23. Nolendorfs, V.(2004). Garais Mencis. *Laikmets un personība*. 5.sēj. Rīga: RaKa, 327.-330.
24. Ramāna, R. (2011). Atvadu vārdi J.Mencim. *Latvijas Avīze*. 2011.03.02. Pieejams http://news.lv/Latvijas_Avize/2011/02/03/atvadu-var-di-janim-mencim/
25. Sebre, S. (2013). Vērtībizglītošanas prioritātes un vērtībapguves psiholoģiskais aspekts vispārīzglītojošās skolas. *Konferences materiāli „Kādai jābūt vērtībizglītībai Latvijā vispārīzglītojošās skolās?” 2013.01.11.*
26. Sika, A. (2004). Profesora J.Menča darbība izglītības laukā. *Laikmets un personība*. 5.sēj. Rīga: RaKa, 323.-326.
27. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa.

Elfrīda Krastiņa

Daugavpils Universitāte
Parādes ielā 1-324, Daugavpils
e-pasts: elfridak@inbox.lv
Tālr. +371 29123780

Elga Drelinga

Daugavpils Universitāte
Parādes ielā 1-324, Daugavpils
e-pasts: elga.drelinga@inbox.lv
Tālr. +371 26594557